

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
The Journal of International Social Sciences
Cilt: 29, Sayı: 1, Sayfa: 79-89, OCAK – 2019

Makale Gönderme Tarihi: 18.10.2018 **Kabul Tarihi:** 25.12.2018

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DİN KÜLTÜRÜ GÖRÜŞLERİ¹

The Views of Social Studies Teachers About Religious Culture

Emine Zehra TURAN²

Ali MEYDAN³

ÖZ

Din ve kültür sosyal bilimlerin içinde var olduğu sürece, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının din kültürü kavramına yükledikleri anlamlar oldukça önemliliğini kaybetmeyecektir. Ayrıca derslerinde dinin kültüründen ne derece beslendiklerini ortaya koymak var olan dini bilgilerinin yeterliliği konusunda da bilgi verecektir. Bu çalışmanın amacı, 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na kayıtlı 1., 2., 3. ve 4. Sınıflardan 30 öğretmen adayının, din kültürü kavramı hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır. Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgu bilim) yöntemiyle yürütülmüştür. Bu doğrultuda verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının din kültürü kavramı hakkındaki görüşlerini tespit edebilmek amacıyla anket ve yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Kültürü, Sosyal Bilgiler, Öğretmen adayları

ABSTRACT

The meanings of pre-service teachers in terms of religious culture's concept are very important, because they are concerned with the religion and with the culture in their lives and their lessons at the same time. It will also provide information on the sufficiency about religious knowledge to reveal the degree to which religion is nourished from its culture. The aim of this study is to reveal the opinions of the prospective teachers of the 1st, 2nd, 3rd and 4th classes registered to the Social Studies Curriculum of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University in the 2017-2018 academic year. This study was carried out by phenomenology (phenomenon) method from qualitative research designs. In this context, semi-structured interview form was used to collect data. Content analysis was used to analyze the research data. In this study, a questionnaire and a semi-structured interview form were used to determine the opinions of pre-service teachers on religious culture's concept.

Key words: Religious Culture, Social Studies, Teacher candidates

Giriş:

Sosyolojik olarak bakıldığında kültür, insanlardan öğrenme yoluyla bizlere kalan toplumsal bir mirastır. Kültür kavramı içerisinde birtakım özellikler barındırmaktadır. Bu özelliklere bakıldığında; kültür, maddi ve manevi öğelerden oluşur ve bu öğelerle sürekli etkileşim içerisinde. Sosyal bilgiler, insanların birlikte oluşturdukları yaşamı anlamayı ve bireylere toplumsal bir kişilik kazandırmayı sağlar. Bu nedenle, sosyal bilgiler ile toplumsal bir ürün olan ve insanlar arası etkileşim sonucu doğup gelişen kültür arasında yakın bir ilişki vardır. Kültürün farklı öğelerinden birisi olan din boyutu toplumun temel dinamikleri açısından oldukça önemli bir noktadır. İyi insan yetiştirme kültür aktarımı olgusunun temellendirdiği sosyal bilgiler eğitimini verecek olan öğretmen adaylarının, bu olgunun önemli bileşenlerinden olan din kültürü kavramına yükledikleri anlamın

¹ Bu çalışma 19.10.2017- 21.10.2017 tarihleri arasında Ankara'da TOBB Üniversitesi'nde düzenlenen EYFOR 8 Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Daha önce yayımlanmamıştır.

² Dr. Öğretim Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, 50300 Nevşehir, zturan@nevsehir.edu.tr

³ Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, 50300 Nevşehir, alimeydan01@gmail.com.

ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi önemli bir husustur. Ayrıca derslerinde dinin kültüründen ne derece beslendiklerini ortaya koymak var olan dini bilgilerinin yeterliliği konusunda da bilgi verecektir. Genel manada çeşitli kavramların öğreticisi olacak olan öğretmen adaylarının din kültürü kavramını kavram yanlışlarına yol açmayacak şekilde öğrenmesi, hem adayların gerçekleştirecekleri sonraki öğrenmelerin doğru olmasını sağlayacak hem de bu kavramın mesleğe atandıklarında öğrencilere öğretecekleri ilgili kavramlardaki yanlışların önlenmesi bakımından da yararlı olacaktır. Nitekim sosyal bilgiler programında dine dair söylemler ve kavramlar çokça geçmektedir. Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü programları disiplinler arası etkileşimin yoğun olduğu alanlardır. Ayrıca din ile kültür kavramlarının ayrı ayrı ele alınıp, doğru algılayıp algılamadıklarının öğrenilmesi sosyal bilgiler çalışma alanında ki kavram yanlışlarının fark edilerek düzeltilebilmesi açısından oldukça da önemlidir. Milli Eğitim tarafından hazırlanan Sosyal bilgiler programında yer alan genel amaçlar arasında “ Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öğe ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.” Kazanımı mevcuttur. Bu nedenle programda var olan kültür kavramının daha da netliğe kavuşturulması yerinde olacaktır.

Bir toplumu oluşturan maddi ve manevi unsurlar kültür olarak ele alınabilir. Herhangi bir toplumun genel anlamıyla yapısı ve bu yapının belli bir zaman aralığındaki durumu ve yapısı, toplumun maddi-manevi kültürü arasındaki ilişki tarafından biçimlenmektedir. Tarih boyunca Türk milletinin kültürel yapısı, dönemine göre, farklı bakış açılarından değerlendirilirse olumlu ve olumsuz değişmelere ve gelişmelere maruz kalmıştır. Toplumun gelişmesi, değer ortaya koyabilmesi ya da gerileyip çöküşe girmesi de kültürel yapıdaki gelişme değişme ya da çöküşlerle doğrudan ilgilidir. Tarihte ulusların yükseliş ve düşüşlerin kültürel gelişme, değişme ya da çöküşlerine bağlamak mümkündür.

Gümüştekin’e (2007) göre kültür, en genel anlamıyla ikiye ayrılır: “Maddi kültür” ve “manevi kültür”. İnsanoğlunun yarattığı ve ürettiği her türlü madde, maddi kültürü oluşturur. İnançlar, değerler, kurallar, kısaca gelenek ve görenek dediğimiz topluma biçim veren davranış biçimleri, kültürün manevi bölümüdür. Değişme ve gelişme hızı bakımından ortaya çıkan uyumsuzluk, kültürün bu maddi ve manevi bölümleri arasında kendini belli eder. Herhangi bir toplumun belli bir zaman dilimindeki yapısı, bütün sorunlarıyla birlikte, o toplumun maddi ve manevi kültürü arasındaki ilişki tarafından biçimlenir. İki kültür arasındaki dengesizlik büyüdükçe sorunlar çoğalır ve belirginleşir, maddi ve manevi kültür arasındaki uyum arttığı zaman ise toplumun sorunları da azalır (Gümüştekin, 2007).

Kültürün en önemli unsurlarının başında din olgusu gelmektedir. Kaymakcan ve Meydan’a (2011) göre din, müminlerine hayatın anlamı, insanın değeri ve varlığın hikmetine dair telakkiler aşlar. Dinin getirdiği bu öğretiler zamanla insanlığın ortak vicdanını ve faziletler havuzunu oluşturmuştur. Bu havuz; insanların eşitliği, hayatın kutsallığı, zulüm ve haksızlığa karşı koymanın erdemi ve tüm varlığı Allah’ın emaneti olarak görmek gibi evrensel ahlaki değerlerin güçlenmesinde ve kökleşmesinde önemli rol oynamıştır (Kaymakcan ve Meydan, 2011).

Kültürle ilgili her olguda dinin izlerini görmek mümkündür. Mimariden mezar taşlarına, çevre düzenlemesine ve folklorla kadar her alanda kendisini hissettiren din, aynı zamanda içinde bulunduğu kültür dünyası için de bir kimlik niteliğindedir. Bir başka ifade ile kültür, toplumu inşa eden, biçimlendiren ve manevi anlamda onu yaşatan bir dinamizmdir. Yani kültür, bir toplumun herhangi bir kesiminin, herhangi bir sınıfının yarattığı bir şey olmayıp, adeta insanlığın ortak malı olan bir zenginliktir (Kaymakcan ve Meydan, 2011).

Toplumların yaşama mücadelesi esnasında buldukları çeşitli çözümlerin toplamı olarak görülmesi gereken ve kutsal bir yapı taşımadığı fark edilerek yeni hayat şartları içinde ne sunduğuna bakılması gereken kültürün şimdiki problemlerin de cevabını taşıması gerekmektedir. Çünkü güncellenmeyen bir kültürel yapı ve doğru okunmayan, kısa vadeli siyasi çıkarlar bağlamında yaratılan, toplumsal tecrübeyi gizleyen ideolojik tarih kurgulamaları, kesinlikle doğru bir anlamın

önüne dikilmektedir. Bu bakımdan kültürün tabulaştırılması yerine güncellenmesi asıl meseleyken, güncelleyememek problemlerin en önemli unsuru olarak karşımıza çıkıyor (Başer, 2011).

Din kültürü olgusu, yapısı gereği çok fazla soyut bilgi ve kavram içerdiğinden bu bilgiler ve kavramların öğrenciler açısından anlamlı hale getirilebilmesi için farklı disiplinlerin desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Hatırlama düzeyinde öğrenilecek bilgilerin kısa sürede unutulacağı gerçeği göz önünde tutularak, bu bilgilerin farklı derslerde de desteklenerek günlük hayatla ilişki kurmasının sağlanması önemlidir. Hayatla kurulacak ilişki bakımından da sosyal bilgiler dersinin önemi büyüktür.

Sosyal Bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, 1998). İyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek ya da vatandaşlık aktarımı, kültür aktarımı gibi olguları bünyesinde taşıyan sosyal bilgiler dersinin, kültür aktarımını sağlarken din kültürü olgusundan da yararlanması gerekmektedir. Ya da ilişkili olacağı sosyal bilimler disiplinlerinin en önemlilerinden birisi din kültürü ve ahlak bilgisi alanıdır.

Yaratılışı gereği inanmaya yatkın olan insanoğlu, hem bireysel hem de toplum ilişkilerinde din gerçeğiyle karşı karşıyadır. Bu bakımdan kültürel ve ahlaki şekillenmede, insanın bireysel ve sosyal değerlere bağlanmasında, ayrıca kültür aktarımının sağlanmasında dinin ve din kültürü olgusunun önemi büyüktür.

Din kültürü ve ahlak bilgisi denilince ilk akla gelen olgunun İslam dinine ait usul ve esasların, emir ve yasakların kavratılması olduğundan; farklı din ve inançların, bu din ve inançlara ait bağlamın ve İslam dini ile ilgisinin ve ilişkisinin de kazandırılması gerektiği çoğunlukla göz ardı edilen bir durumdur. Ayrıca dersle amacının din kültürü ve ahlaki değer kazandırmak amaçlanırken, sadece İslam dini ve İslam ahlakı kazandırmaya çalışılırken de bazen hurafelerden, bazen İslam'ın üstünlüklerden, bazen de ilahilikten bahsedilerek İslam dininin doğru din olarak kazandırılması esas alınmakta, diğer dinlerin ve kültürlerin bazen kötülendiği, bazen de ötekileştirildiği de bir gerçektir. Halbuki durum bir kültür ve değer kazandırmaktır, inanç aşılama değildir, inanç kişiyi ilgilendiren bir durumdur. Ayrıca Anadolu gibi tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, 600 yıllık imparatorluk sürecinde pek çok dinin yaşanmasına hoşgörülle yaklaşan bir kültürün mirasçıları olarak günümüzde de din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin Müslümanların yanı sıra farklı dine mensup öğrencilere de hitap eder şekilde hazırlanması bir gerekliliktir. Bu gereklilikte din kültürü ve ahlak bilgisi dersine yardımcı olabilecek en yakın disiplin ise sosyal bilgiler dersidir.

Din kültürü ve ahlak olgusunun özellikle küçük yaş grubu çocuklara kazandırılmasında din kültürü ve ahlak bilgisi dersi ile birlikte ilişkili olduğu disiplinlerden yardım alması son derece gereklidir. Bu bakımdan toplum hayatında bu kadar mühim rol oynayan genel eğitim içinde din eğitim ve öğretimi çok önemli bir yer tutmaktadır. Din eğitim ve öğretiminin genel anlamda disiplinler arası bir yaklaşımdan ziyade bağımsız bir disiplin olarak ele alınması ancak din olgusunun ayrıca kültürün de önemli bir ögesi olduğunun göz ardı edilmesi birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Ülkemizde din eğitiminin sadece ders kapsamında ele alınıp, kültürünün ve disiplinler arası ilişkisinin göz ardı edilmesi farklı buhranların doğmasına ve bu eksikliğinde istismara açık hale gelmesine neden olmaktadır.

İlkokul 4. Sınıf, ortaokul 5, 6 ve 7 sınıflarda yer alan sosyal bilgiler dersi kavramlarının kazandırılması öğretim programında her ünitenin ilk amacı olarak "Kültür ve Miras ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi" biçiminde yer almaktadır. 2005 yılında yürürlüğe konulup, 2018'de revize edilen program ve program çerçevesinde hazırlanan ders kitapları incelendiğinde ayet, mezhep, sinagog, şeyhülislam, ortodoks, medrese, müftü, kadı, aforoz, agnognisizm, şaman, şeyh, tarikat, uhud savaşı, vakıf gibi din kültürü kazandırmayı amaçlayan pek çok kavram olduğu görülmektedir (MEB, 2018). Bu bakımdan programın da en önemli ögesi olan hem kavramların kazandırılmasında hem de yanlış öğrenilen kavramların düzeltilmesi ve kavram yanlışlarının

önlenmesi için birçok öğretim yöntem, teknik ve araç gerecine ihtiyaç duyulmaktadır. Kavram haritaları, kavram ağları, bilgi haritaları gibi materyal ve teknikler bu kavramların kazandırılması açısından da önemlidir. Öğrencilerin önceki öğrendikleri ve farklı derslerde öğrendikleri bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurarak anlamlı öğrenmeyi sağlamada ve kavramlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymada oldukça etkili bir teknik olan kavram haritalarının kullanımı din kültürü kazandırmada da oldukça etkili olabilir. Küreselleşmenin etkisinin gün geçtikçe daha çok hissedildiği, bu durumdan da en çok etkilenen ve çok disiplinli bir ders olan sosyal bilgiler dersinde hem din kültürüyle ilgili hem de farklı disiplinlere ait pek çok kavramın bulunması ve bu kavramların birçoğunun soyut kavramlar olması kavram öğretimi açısından sosyal bilgiler öğretmenlerine büyük bir sorumluluk yüklemektedir.

Bu temel amaç çerçevesinde aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır; (i) Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının “din kültürü” kavramına yönelik görüşleri nedir?; (ii) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının din kültürü kavramının özelliklerine yönelik algıları nelerdir?; (iii) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının din kültürü hakkında var olan bilgilerinin temeli nelerdir?; (iv) Sosyal Bilgiler öğretmen adayları din kültürü kavramına yönelik kavram haritası oluştururken hangi hususları dikkate almaktadır?; (v) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının din ile etkileşimlerine yönelik algıları nelerdir?; (vi) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küreselleşme sürecinde din kültürüne yönelik algıları nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na kayıtlı 1. 2. 3. ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, din kültürü kavramı hakkındaki algılarını ortaya koymaktır.

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) kullanılmıştır. Bu desen farkında olunan, fakat ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmada kullanılır. Olgubilim de denilen fenomenoloji gerçeğin ne olduğuna yönelik cevap bulmaya çalışan bir yöntemdir. Bu yaklaşımda araştırmacı katılımcının tecrübeleri ile ilgilenmekte, bireyin algılamalarını ve olaylara yükledikleri anlamları incelemektedir. Bu bakımdan fenomenoloji tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu nedenle genellemeden ziyade olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen, 2008).

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının din kültürü kavramı hakkındaki görüşlerini tespit edebilmek amacıyla yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Ayrıca din kültürü algısını ortaya çıkartmak için kavram haritası çalışma etkinliği yapılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen 2017-2018 öğretim yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü'ne devam eden 30 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada örneklem alma yöntemine uygun olarak öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretmenliği bölümüne devam etmeleri, aynı bölümün farklı sınıflarında olmaları ve görüşmeye gönüllü katılmaları temel ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında, araştırmacının kapsamayı istediği başlıklara/alanlara dayalı belirli sayıda açık uçlu soru içeren ve doğası gereği tartışılacak alanı tanımlarken gerek görüşmeciyeye gerekse görüşülene başlıkları daha detaylı tartışma olanağı sunan (Hancock, 1998) ve araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu beş sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları bir yandan sabit seçenekli durumların cevabının alınmasına imkan sunarken, bir yandan da alanda derinlemesine veri elde edebilmeyi sağlamaktadır. Görüşme (mülakat) sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği olarak adlandırılan iletişim araçları (telefon, ses

kaydedici) yardımıyla yapılmaktadır. Görüşmelerin sonunda farklı bakış açıları ortaya çıkmakta ve görüşmenin tüm taraflarının duygu ve düşünceleri anlaşılmaktadır. Böylece nicel yöntemlerden farklı olarak yüzeysel değil, daha derin bilgilere sahip olunabilmektedir (Karasar, 2011; Kuş, 2003).

Verilerin Analizi

Yapılan görüşmelerin analizinde betimsel analiz yaklaşımından yararlanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımına göre elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz yaklaşımında bireyin görüşünü yansıtmak amacıyla görüşmeden alıntılara sık sık yer verilir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur. Bunlardan birincisi, betimsel analiz için bir çerçevenin oluşturulmasıdır. Bu aşamada araştırma sorularından veya araştırmanın kuramsal çerçevesinden yararlanarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Eğer önceden oluşturulan bir çerçeve yoksa analiz güçleşir ve veri kaybına neden olur. İkinci aşama, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, ilk aşamada çizilen çerçeveye göre verilerin anlamlı bir hale getirilmesidir. Bu aşamada bazı veriler dışarıda kalabilir kullanılacak olan veriler ise sınıflandırılır. Üçüncü aşama ise, bulguların tanımlanması aşamasıdır. Sistemli bir hale getirilen bulgular tanımlanır ve alıntılarla desteklenir. Dördüncü ve son aşama ise bulguların yorumlanmasıdır. Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu doğrultuda araştırmayı yürüten iki öğretim üyesi ayrı ayrı yazılı verileri kodlamışlardır. Güvenirlik için her iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar üzerinde Güvenirlik= Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı X 100 formülü uygulanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). İki kodlayıcı arasında uyum yüzdesi %92 olarak hesaplanmıştır. Uyum yüzdesinin %70 veya daha üstü olması yeterli görüldüğünden veri analizi açısından güvenirlilik sağlanmıştır. Elde edilen bulgular yapılan kodlamalar doğrultusunda ve amaçlara uygun olarak olduğu gibi verilmiş daha sonra alanyazın ışığında tartışılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular araştırma soruları doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Din Kültürüne yönelik görüşleri “Din Kültürü Kavramına Yönelik Düşünceleri: Kavramın Kelime Boyutuna yönelik görüşleri”, “Kavramın Din Boyutu görüşleri”, “Kavramın DKAB Dersi Boyutu görüşleri”, “Din Kültürü Bilgileri Hakkında Temel görüşler”, “Din ile Etkileşim Durumu Görüşleri”, Küreselleşme ve Din Görüşleri” olmak üzere beş ana temada toplanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgular betimsel analiz yaklaşımına uygun şekilde öğretmen adaylarının görüşlerinden alıntılar ile desteklenerek aşağıda sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Din Kültürü Kavramına Yönelik Düşünceleri

Sosyal Bilgiler programı öğretmen adaylarına Din Kültürü Kavramının Kelime Boyutuna ilişkin genel görüşleri sorulmuştur. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde on iki alt temada toplandığı tespit edilmiştir.

Tablo 1. Din Kültürü Kavramına Yönelik Düşünceler: Kavramın Kelime Boyutu

Ruhani bir kavram	Manevi unsur	Öğretilmesi gereken
Güzel Ahlak	Huzur veren	Vazgeçilmez
Kültür, gelenek ve görenek	Önemli bir kavram	Toplumun yapı taşı
Yaşam tarzını belirler	Güzel Ahlak	Kültürün parçası

Tablo 1 verilerine göre, tespit edilen on iki alt temadan en dikkat çekici olanı, Din Kültürü kavramının ruhani bir kavram olmasıdır. Din Kültürü ve din kavramları çok fazla soyut kavram içeriğine sahiptirler. Bu nedenle öğretmen adaylarının belleklerinde yerleşmiş olan kavram da soyuttur. Nitekim, bu doğrultuda görüş belirten öğrenciler görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir: (i) ÖE 1: “insanın hayatını daha iyi yaşanabilir yapan ruhani bir kavram”; (ii) ÖK 4: “Bize bu dünyada kendimizi bulmamızı sağlıyor.”; (iii) ÖE 12: “Din Kültürü hem ahlak, hem de manevi bir

temizliktir.”; (iv) ÖK 17: “Din Kültürü her yönden insanı iyi olmaya sevk eden, öğretilmesi gereken bir kavram”.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Din Kültürü Kavramına Yönelik Düşünceleri: Kavramın Din Boyutuna İlişkin Görüşleri

Öğretmen adaylarına din kültürü kavramına yönelik düşüncelerinde dini kavram boyutu ile ilgili gözlemleri sorulmuştur. Öğretmen adaylarının soruya verdikleri cevapların “dinin tüm öğeleri”, “İslam dini”, “dini öğrenme”, “sevgi, saygı, hoşgörü dini”, “yaşam tarzı, semboller” ve “geniş bir kapsama sahip” olmak üzere altı alt temada toplandığı saptanmıştır.

Tablo 2. Kavramın Din Boyutu

Dinin tüm öğeleri (yasaklar, emirler, kurallar, ihtiyaçlar...)	24
İslam dini, Allah'ın dini (inanç)	16
Dini öğrenme	8
Sevgi, saygı, hoşgörü dini	5
Yaşam tarzı, semboller	5
Geniş bir kapsama sahip	4

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adayları (24 katılımcı) din kültürü kavramını dinin tüm öğelerini kapsayan geniş bir kavram (yasaklar, emirler, kurallar ve ihtiyaçlar) olarak görmektedirler. 16 katılımcı ise din kültürü kavramını İslam dini ile eş değer görmüştür. Araştırmaya katılan 8 öğretmen adayı ise din kültürü kavramını dini öğrenme kavramı ile karıştırmaktadır. Öğretmen adaylarının görüşleri arasında: (i) ÖK25: “Dinimiz, sevgi, saygı ve hoşgörü üzerine kurulmuş ilahi bir dindir.”; (ii) ÖK34: “Din Kültürü, bireye öğretilmesi gereken din kurallarıdır.”; (iii) ÖE 37: “Din Kültürü, İslam dininin temel ilke ve prensiplerini anlatan bir kavramdır.”; (iv) ÖK46: “Din, Allah'a olan inanç ve ibadet sorumluluğudur.”

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Din Kültürü Kavramına Yönelik Düşünceleri: Kavramın Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Boyutuna İlişkin Görüşleri

Öğretmen adaylarına din kültürü kavramına yönelik soru sorulduğunda bu kavramı din kültürü ve ahlak bilgisi dersi ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde din kültürü kavramı değil de, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kavramının ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Katılımcıların bu soruya, gerekli bir ders, İslam'la ilgili ve okullarda okutulur gibi cevaplar verdikleri görülmüştür.

Tablo 3. Kavramın DKAB (Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi) Dersi Boyutu

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (DKAB)	15
Gerekli bir ders, okullarda okutulan ders, İslam'la ilgili bir ders, örgün eğitimde din eğitimi, düzgün bir ders, camiilerde ki ve okullarda ki ders gibi	

Okullarda okutulan dersin adı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersidir. Halbuki çalışmada din kültürü kavramına cevap aranmıştır. Bu nedenle verilen bu cevaplar dikkate alınmamıştır. Değerler ve kültür aktarımı sadece belli bir dersin konusu olmamakla birlikte bir dersin işleyiş sürecinde yer alan farklı öğeler bütünüdür. Halbuki DKAB dersi bu anlamda gerek konuları gerekse amaçları açısından önemli imkânlar sunan ve dini ve ahlaki öğretileri konu alan bir derstir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının din kültürü kavramına yönelik kavram haritası oluştururken dikkate aldıkları hususlar

Öğretmen adaylarına din kültürü bilgilerine hakkında temeli nereden aldıkları ve kimlerden kaynaklandığına dair soru sorulmuştur. Bu soruya verdikleri cevapların “Aile”, “Okul Ortamı”,

“Kendi Araştırmalarım”, “Toplum-Çevre”, “Kur’an Kursu”, “Camii”, “İmam Hatip Lisesi”, “Sosyal Medya”, “Fitrat”, “Üniversite Hocaları” üzere olmak on alt temada toplandı tespit edilmiştir.

Tablo 4. Din Kültürü Bilgileri Hakkında Temel

Aile (anne, baba, akrabalar, aile büyükleri)	42
Okul Ortamı (DKAB Dersleri)	35
Kuran’ı Kerim okuyarak – Hadis (Kendi Araştırmalarım)	23
Toplum - Çevre	17
Kur’an Kursu	12
Camii	6
İmam Hatip Lisesi	4
Sosyal Medya	3
Fitrat	2
Akademisyenler	1

Tablo 4 verilerinden hareketle, öğretmen adaylarının (42 katılımcı) Din Kültürü ile ilgili temel bilgilerini ilk öncelikle ailelerinden aldıklarını söyleyebiliriz. Ardından katılımcıların büyük bir kısmının (35 katılımcı) Din Kültürü bilgilerinin temelini okul ortamından, dolayısıyla okullarda verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinden aldıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarından 23 tanesi Din Kültürü bilgilerinin kendilerinin Kur’an-ı Kerim ve Hadis araştırmaları sonucunda oluştuğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarından (17 katılımcı) Din Kültürü bilgilerinin temellerinin toplum ve çevreden etkilenecek şekilde şekillendiğini dile getirmişlerdir. Öğretmen adaylarından Kur’an Kurslarından Din Kültürü bilgilerinin temellerini alanların sayısı ise 12’dir. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının görüşleri şu şekildedir: (i) ÖK47: “Eğitim her zaman olduğu gibi ilk olarak ailede başlar.”; (ii) ÖK48: “En başta anne ve babam, daha sonra yaz dönemlerindeki Kur’an Kursu hocaları ve ilkokuldaki DKAB Öğretmenlerimden.”; (iii) ÖK13: “Din kültürü hakkında en temel bilgiyi Kur’an’ı Kerim’den alabiliriz. Diğer dinler hakkında da bilgi vardır.”; (iv) ÖK20: “Bulduğumuz coğrafyada aldığımız duyular. Müslüman bir ülkedeyiz.”.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Din ile Etkileşim Durumlarına Yönelik Düşünceleri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına Din ile Etkileşim Durumlarına Yönelik Düşünceleri ilgili görüşleri sorulmuştur. Öğretmen adaylarının soruya verdikleri cevapların “Emirlere ve yasaklara uyarak”, “Sorgulayarak, araştırarak, öğrenmeye istekli olarak”, “Dini Yaşamaya Çabam var”, “Dini İçselleştirme-İnanıyorum”, “Doğuştan beri var” ve “İnananlarla etkileşim (Cemaat)”, “Hayatımın her alanında”, “Dinamik hayat boyu devam eden bir süreç”, “Ülke Müslüman” üzere on alt temada toplandı saptanmıştır.

Tablo 5. Din İle Etkileşim Durumu

Din ile etkileşim durumu	f
Emirlere ve yasaklara uyarak (görev gibi)	22
Sorgulayarak, araştırarak, öğrenmeye istekli	19
Dini Yaşamaya Çabam var (Ahlak+ İbadet)	16
Dini İçselleştirme- İnanıyorum	11
Doğuştan beri var	8
İnananlarla etkileşim (Cemaat)--- sohbet--- selamlaşma--	7

Hayatımın her alanında	6
Dinamik hayat boyu devam eden bir süreç	3
Ülke Müslüman	2

Din ile etkileşim durumlarını gösteren tablo 5'e göre, öğretmen adaylarının (22 katılımcı) emirlere ve yasaklara uyarak din ile etkileşime geçtikleri görülmektedir. Din ile etkileşimi sorgulayarak, araştırarak ve öğrenmeye istekli olarak gerçekleştirenlerin sayısı 19'dur. Din ile etkileşimi dini yaşama çabası olarak kabul eden katılımcı sayısı ise 16'dır. Öğretmen adaylarından 11 tanesi ise dini içselleştirmeyi din ile etkileşime geçmek olarak kabul etmişlerdir. Ülkenin Müslüman olduğunu, dolayısıyla mecburen dini etkileşim olduğunu dile getiren 2 katılımcı bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının bu konudaki görüşleri şöyledir: (i) ÖK5: "Din ile etkileşim daha ilk doğduğumuz anda başlar. Yeni doğan bebeğin kulağına ezan okunur."; (ii) ÖK10: "Din ile etkileşimim Allah'ın bana emrettiği ve yasakladığı davranışları yapmak ve yapmamakla ilgili."; (iii) ÖK16: "Din hayatımızdır. Hayatımızın her alanında İslam gereklidir."; (iv) ÖK30: "Beni bilen, dinleyen, gören birinin varlığını bilmek tatmin ediyor beni ve şükrediyorum."; (v) ÖE39: "Dini bir taassup içinde değilim, okumayı ve araştırmayı seviyorum. Eleştirel düşünmek gerek."

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küreselleşme ve Dine Yönelik Düşünceleri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına küreselleşme ve din ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde "Din çirkin gösteriliyor", "Müslüman düşmanlığı", "Dine bakış açıları, yaklaşımlar", "Dine sahip çıkılmalı, din doğru tanıtılmalı", "Müslüman Nüfusunda artış var", "Dinin yanlış bir tanıtımı", "Dine inanan kişi sayısı azaldı" olmak üzere yedi alt temada toplandığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Küreselleşme ve Din

Küreselleşme ve Din	f
Din çirkin gösteriliyor, zarar görüyor, terör, vahşet, katliam...	17
Müslüman düşmanlığı, kin	11
Dine bakış açısı değişmiş, farklı yaklaşımlar çıktı (deizm, teizm)	11
Dine sahip çıkılmalı, din doğru tanıtılmalı	11
Müslüman Nüfusunda artış var	6
Dinin yanlış bir tanıtımı var, iletişim çağında	5
Dine inanan kişi sayısı azaldı	4

Tablo 6 verilerine göre, öğretmen adayları (17 Katılımcı) küreselleşme ile birlikte dine zarar verildiğine inanmaktadırlar. Ayrıca küreselleşme ile birlikte Müslüman düşmanlığının ve kinin arttığını dile getiren öğretmen aday sayısı 11'dir. Öğretmen adayları (11 Katılımcı) dine bakış açısının değişmiş olduğunu, yeni farklı yaklaşımların çıktığını ve dinin doğru anlatılması gerektiğini vurgulamışlardır. Müslüman nüfusunda bir artış olduğunu dile getiren öğretmen adayları (6 Katılımcı) da mevcuttur. Nitekim küreselleşme ile birlikte İslam dini dünyada hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının görüşleri şu şekildedir: (i) ÖK14: "İslam dini dünyada yaygın olan bir dindir."; (ii) ÖE12: "Küreselleşen dünyada İslamiyet yok edilmeye çalışılıyor."; (iii) ÖK30: "Güzel T.V yayınları, konferanslar ve sempozyumlarla dinimiz güzel bir şekilde tanıtılmalı."; (iv) ÖE38: "Küreselleşen dünyaya İslam ülkelerinin ayak uyduramadığını düşünüyorum. Özellikle Arap ülkeleri İslam dünyasına zarar veriyorlar."; (v) ÖE41: "Küreselleşen dünyada İslam dinine karşı İslamofobi düşüncesi hakimdir."; (vi) ÖK49: "Son dönemlerde İŞİD; Ortadoğu sorunları, iç savaşlar İslam'ı kötülüyor."

SONUÇ VE TARTIŞMA

Sosyal bilgiler programında dine ve kültüre dair birçok kavram yer almaktadır. Öğretmen adaylarının dine ve dinin kültürüne yükledikleri kavramların oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının din kültürü kavramına yükledikleri anlamlar da oldukça önemlidir. Kültürün önemli bir unsuru olan dinin doğru öğretilmesi, kültür aktarımının eksiksiz gerçekleşmesini sağlar. Türkiye’de güncelliğini yitirmeyen ve en çok tartışılan meselelerden biri, din eğitimi ve öğretimidir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının geçmişlerinde ya aileden, ya da okuldan kaynaklı bir din eğitimi serüveni mutlaka vardır. Birinci olarak Din Kültürü alanındaki kavramsal bilgileri öncelikle ailelerinden gelmektedir. Ailede edinilen bilgilerin doğruluğu yanlışlığı tartışma konusudur. Bu bilgilerin doğruluğunun tartışılması yanlış bilgilerin giderilmesi gelecek neslin doğru din bilgisi açısından ciddi manada önem arz etmektedir.

İkinci olarak da, 1982 Anayasasının 24. maddesi ile “din ve ahlâk öğretimi”nin ilköğretim ve liselerde “zorunlu” ders haline getirilmiş olması, öğretmen adaylarının ailelerinden sonra din ile ilgili söylemleri okullarda aldıkları görülmektedir. Bu uygulama 1982-83 öğretim yılından itibaren başlatılmış ve günümüze kadar devam etmektedir. Bu noktada yanlış olduğu tespit edilen kavramların öğretmen adaylarına yeniden kazandırılması gerekmektedir. Aksi takdirde bilen konumundaki öğretmen, öğrencilerine yanlış bilgiler öğretirken yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilir. Ayrıca derslerinde dinin kültüründen ne derece beslendiklerini ortaya koymak var olan dini bilgilerinin yeterliliği konusunda da bilgi verecektir.

Genel manada çeşitli kavramların öğreticisi olacak olan öğretmen adaylarının din kültürü kavramını kavram yanlışlarına yol açmayacak şekilde öğrenmesi, hem adayların gerçekleştirecekleri sonraki öğrenmelerin doğru olmasını sağlayacak hem de bu kavramın mesleğe atandıklarında öğrencilere öğretecekleri ilgili kavramlardaki yanlışların önlenmesi bakımından da yararlı olacaktır. Nitekim sosyal bilgiler programında dine dair söylemler ve kavramlar çokça geçmektedir. Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü programları disiplinler arası etkileşimin yoğun olduğu alanlardır. Nitekim araştırmanın verilerinden öğretmen adaylarının din kültürü hakkında yeterli derecede bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Fakat bu bilgilerin kaynakları bu konuda yetersiz kalabilmektedir. Var olan dine dair kavramların aileden doğru gelmediği varsayılırsa hem ailelerin hem de öğrencilerin eğitilmesi gerekebilir.

Bu tarz bir çalışmanın daha önce yapılmamasından dolayı alana katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu çalışma disiplinler arası bir çalışma olduğu için aynı anda 2 alana etkileşimli bir katkı sağlayabilir. Bu nedenle bu çalışmanın daha detaylı çalışmaları da beraberinde getirmesi beklenmektedir. Öğretmen adaylarının ilerde öğrenci yetiştirecekleri için din hakkındaki düşünceleri oldukça önemlidir. Din Kültürü her dönemde popüler bir kavram olmakla birlikte çok yanlış bilinebilmektedir. Yanlış bilginin ortadan kaldırılması için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Gerekirse Sınıf Öğretmenliği programı içerisinde yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin sosyal bilgiler eğitim programına da yerleştirilmesi faydalı olabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları din kültürü kavramını dinin tüm öğelerini kapsayan geniş bir kavram olarak görmektedirler. Bu geniş kavram içerisinde yasaklar, emirler, kurallar, ihtiyaçlar gibi dini öğeler bulunmaktadır. Türkiye’nin ise 2005-2006 eğitim-öğretim döneminde geçiş yaptığı yapılandırmacı eğitim programı ile insan hakları, çok kültürlülük, çeşitlilik (dil, din, yaş, cinsel tercihler, etnik köken), kültürel duyarlılık, hızla kendini yenileyen teknolojik gelişmeler gibi faktörler gündeme gelmiştir (MEB, 2005). Bu nedenle din kültürü kavramı çok kültürlülük ve kültürel duyarlılık kavramlarının içerisine oturtulabilecek bir kavram olarak görülse de, din ile kültür birbirini tamamlayan ama birbirinden bağımsız iki farklı kavramdır.

Din Kültürü ve din kavramları çok fazla soyut kavram içeriğine sahiptirler. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının din kültürünü farklı tanımlamaları kaçınılmazdır. Çünkü her bir öğretmen adayının Din Kültürü algısı farklıdır. İşin içinde dinin kültürü de eklenince algılar iyice farklılaşmaktadır. Öncelikle sosyal bilgiler öğretmen adayları din kültürü kavramına ruhani bir anlam yüklemişlerdir.

Öğretmen adayları din kültürü kavramını din kültürü ve ahlak bilgisi dersi kavramı ile eşdeğer görmüşlerdir. Bu yanlışın ortadan kaldırılması gerekmektedir. İslam Dini ve Din Kültürü kavramları birbirine karışmış durumdadır. Oysa bu kavramların analiz edilerek öğretilmesi yanlışların giderilmesi noktasında faydalı olacaktır. Katılımcıların din kültürü kavramına gerekli bir ders, İslam'la ilgili ve okullarda okutulur gibi cevaplar vererek aslında sorulan kavramı din kültürü dersi ile tamamen karıştırdıkları görülmektedir. İlköğretim okullarında okutulan zorunlu derslerden biri olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi, din öğretiminin en önemli ve en yaygın aracı olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle bu dersin adı ile dersin kendisinin ayrı kavramlar olduğu temel eğitimde öğrencilere kazandırılmalıdır.

Öğretmen adaylarının birçoğunun Din Kültürü ile ilgili temel bilgilerini ilk öncelikle ailelerinden aldıkları söylenebilir. Ardından katılımcıların büyük bir kısmı Din Kültürü bilgilerinin temelini okul ortamından, dolayısıyla okullarda verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinden aldıkları görülmektedir. Öğretmen adaylarında var olan temel kavram yanlışlarını değiştirebilmek için öncelikle aileden başlanılmalı, gerekirse aileler bilgilendirilmeli ardından da okullarda okutulan derslerde program değişikliğine gidilmelidir. Kültür; ortak güdülerin, değerlerin, inançların, kimliklerin ve toplum üyelerinin ortak deneyimleri sonucunda oluşan önemli olayların nesiller boyunca aktarılmasıdır (House, Hanges, Javidan, Dorfman, ve Gupta, 2004). Bu nedenle kültürle birlikte aktarılan din ise nesilden nesile doğru bir şekilde aktarılmaya muhtaç bir olgudur. Nitekim ailelerde var olan yanlış bilgiler düzeltilmeden öğrencilerin hatalarının giderilmesi pek mümkün gözükmemektedir. Ardından bir kısım öğretmen adayının kendi okumalarından yola çıkarak dini kültürünü temellendirdikleri görülmektedir. Din ile etkileşime sorgulayarak, araştırarak ve öğrenmeye istekli olarak geçen gençlerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Böyle devam edildiği takdirde dini bilgileri içselleştiren, hayat tarzı haline getiren gençlerin sayısının artacağı umulmaktadır. Ayrıca aile, eğitim, din gibi topluma şekil veren kurumlar, değerlerin benimsenmesinde, yaygınlaştırılmasında, yaşatılmasında yani bir sonraki kuşağa aktarılmasında önemli roller üstlenirler (Özensel, 2007). Bu nedenle ailelerin dinle ilgili kavramlar konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Din ile etkileşim durumlarında, öğretmen adaylarının emirlere ve yasaklara uyarak din ile etkileşime geçtikleri görülmektedir. Bu noktada öğretmen adayları hassastır. Yetişmekte olan gençleri geleceğimizin mimarları olarak görmek istersek; onlara çağın gerektirdiği doğru dini bilgi ve becerileri vermek gerekmektedir. Ayrıca din öğretiminin ihtiyaçtan öte ahlaki bir zorunluluk olduğunu da kabul edilmelidir. Değerlerin değişime açık olduğu görüşlerine karşı bazı değerlerin evrensel olduğunu, hangi çağda olursa olsun, her kültürde birtakım değerlerin var olduğu görüşü de ileri sürenler (Yazıcı, 2014) olduğu için, özellikle din ve de kültür öğretiminde evrensel ve çoğulcu bir yaklaşım gerekebilir.

Sosyal Bilgiler eğitimi ve din eğitimi birbirine konuları itibariyle girebilen kavramlara sahip iki ana bilim dalıdır. Bu nedenle etkili bir sosyal bilgiler eğitimi için sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kavram yanlışlarını ortaya çıkarmak gereklidir. Öğretmen adayları küreselleşme ile birlikte dine zarar verildiğine inanmaktadırlar. Bu nedenle bilgiye erişimin açık ve hızlı olduğu bu dönemde, din konusunda daha hassas davranılmalı, yanlışlar sosyal medya ortamlarından kaldırılmalıdır. Günümüzde dine bakış açısının değişmiş olduğunu, yeni farklı yaklaşımların ortaya çıktığını ve dinin doğru anlatılması gerektiğini vurgulamışlardır. Deizm, Ateizm gibi yeni farklı akımların hızla yayıldığı bir ortamda öğretmen adaylarının İslam dininin doğru tanıtıma ihtiyacı olduğunu ifade etmişlerdir. Nitekim dini doğru anlamaya ve yaşamaya çalışan öğretmen adayları, İslam dininin dünyadaki görünümünden son derecede rahatsızdırlar.

Hem eğitim fakültelerinde hem de İlahiyat fakültelerinde dinin daha doğru bir anlatımına ihtiyaç vardır. Çünkü insan ve toplum ilişkileri içinde yer alan en önemli gerçeklerden birisi de din gerçeğidir. İnsanların bireysel ve toplumsal faaliyetlerinde de, dini inançların etkisini ve izlerini görmek mümkündür. İncanın sosyal yaşayış ve kültür üzerinde etkisi olduğu gibi, toplum kültürünün de o toplumu oluşturan fertler üzerinde önemli etkisi vardır (Krech ve Crutchfield, 2007). Kültür ve

din toplumları kaynaştıran öğeler arasında olduğu için, iki kavramın öğretiminde hassas olmak ve din ile kültürü özleştirmeden dini din, kültürü kültür olarak kabul etmemek gerekmektedir (Güven, 2012).

Öneriler

Sosyal bilgiler ve din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminde ortak olan kavramlar ortaya çıkartılıp birlikte kavramsal bir çalışma yapılabilir. Yoksa bu durum bir kargaşaya neden olmakta ve kavramlar birbiri ile karışabilmektedir.

Ayrıca bu araştırma ile, eğitim fakültesi mezunları ile İlahiyat fakültelerinden mezun olup öğretmenlik niteliğine sahip olmak isteyen adayların din kültürü kavramına yönelik algılarına bakıp, karşılaştırılma yapılabileceği ve buna yönelik fikirlerinin alınabileceği nitel araştırmalarla geliştirilebilir.

Sosyal Bilgiler öğretim programındaki kültür, İslam tarihi ve dinle ilgili konular, konunun durumuna göre farklı öğretim teknikleriyle, görsel-işitsel materyaller kullanılarak multidisipliner bir şekilde işlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akturan, U. ve Esen, A. (2008). *Fenomenoloji* içinde (ss. 83-98). (Ed.: T. Baş ve Akturan, U.). Nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Başer, S. (2011). *Mehmet Eröz Armağanı* içinde (s. 141-153). (Ed: M. Aksoy ve O. Yorulmaz). Kültürün güncellenmesi. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Erden, M. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Kitabevi.
- Gümüştekin, N. (2007). "Kültür" kavramı ve Osmanlı'dan günümüze kültürel yapının incelenmesi. 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. Bildiriler Kitabı. s. 117-127
- Güven, M. (2012). Kültürün Bir Unsuru Olarak Din. *Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 933-948.
- Hancock, B. (1998). *An introduction to qualitative research*. Leicester on Yell: Trent Focus Group
- House, R. J., Hanges, P.J., Javidan, M., Dorfman, P.W., & Gupta, V. (2004). *Culture, leadership and organizations: The GLOBE study of 62 societies*. Sage Publications Inc.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi* (22. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2011). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi* 9(21), 29-55
- Krech, D. & Crutchfield, S.R. (2007) Sosyal Psikoloji. Çeviren: Erol Güngör., Ötüken Neşriyat, İstanbul, s 266
- Kuş, E. (2003). *Nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB (2005). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (4-5.Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Temel eğitim programı: 1. Türkçe eğitimi 2. Din kültürü ve ahlak bilgisi. Ankara.
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London: Sage.
- Özensel, E. (2007). Lisesi kız ve erkek öğrencilerin değer yargıları ve Türk toplumunun temel toplumsal kurumlarına bakış açıları. R. Kaymakcan vd. (Ed.), Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Dem Yayınlar, s 743.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

